

КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді»

Урок з української літератури
для учнів 10 класу філологічного профілю
на тему:

**«О. Кобилянська. Повість «Людина». Доля освіченої дівчини, яка не
може змиритися з бездуховністю міщанського середовища.
Особливості характеротворення»**

Підготувала:
учитель української мови
та літератури
КЗО «Криворізький
обласний ліцей-інтернат для
сільської молоді»,
учитель вищої категорії
Логінова Юлія Ігорівна

Мета: ознайомити учнів зі змістом твору, розкрити образ головної героїні Олени Ляуфер як сильної особистості; допомогти учням у з'ясуванні проблеми вільного життєвого вибору, рівноправності жінки в повісті; розвивати вміння аналізувати текст, зв'язне мовлення, критичне ставлення до поведінки і вчинків героїв; виховувати розуміння важливості свідомого вибору життєвого шляху, повагу до жінки.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу

У мені живе любов до свободи, в мені тверда постанова не дати себе поневолити, ким би це не було; ніколи на хилити своєї голови, де цього не може моя душа; жити своїм життям так, як я сам це розумію, іти шляхом, що я сам намітив, куди б він не вів, і не дати звести себе з цього шляху нікому ні підлещуванням, ні погрозами.

«Завжди вперед», Фрідріх Шпільгаген

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

Повідомлення теми, мети уроку

Слово вчителя

Дивують мене люди XXI століття: не можуть викроїти хвилини, аби прочитати розділ книжки, але на пошуки красивих філософських статусів або підписів під фото готові витратити чимало свого часу. Дивина...

Якщо у сучасної людини щось відбулося у житті, то вона не влаштовує зустрічей з друзями за одним столом, а викладає пост у соціальних мережах, в якому розповідає про себе, своє життя, і чи не щохвилини перевіряє коментарі інших людей, кількість лайків...

Треба щось змінити

А якщо ми зареєструємо героя літературного твору у соціальній мережі, розкажемо про нього користувачам Інтернету, тільки в кінці повідомимо, що це персонаж твору, а не реальна особа (обов'язково залишимо посилання на текстовий документ повний текст твору автора). Можливо, так нам вдасться щось змінити.

Я вважаю, що необхідно спробувати. Розраховую на вашу підтримку.

III. Актуалізація опорних знань учнів

Бесіда з учнями

З іменем О. Кобилянської в нашій прозі пов'язане опрацювання нової теми – долі освіченої дівчини, яка не може змиритися з бездуховністю міщанського середовища («Гортенза», «Доля чи воля», «Царівна» та інші). На початку 80-х років Ольга Юліанівна захопилася ідеєю емансипації жінки,

намагалася її художньо реалізувати в перших літературних спробах, зокрема у повісті «Людина».

➤ Що таке емансипація?

Емансипація – звільнення від залежності, скасування якихось обмежень. У XIX–XX ст. поняття «емансипація жінок» означало боротьбу жінок за рівність із чоловіками у правах.

Разом зі своєю героїнею Оленою Ляуфлер письменниця повстає проти традиційного (патріархального) трактування ролі жінки суспільством, де домінують чоловіки, проти насильного обмеження її інтересів трьома німецькими «К»: kinder, kirche, kitchen (діти, церква, кухня). Головна героїня прагне протистояти обивательській моралі, зберегти людську гідність, віру у високе покликання людини.

Як зазначає визначний чеський вчений, академік Їржі Горак: «Ольга Кобилянська з власного досвіду пізнала вади дівочого виховання у своєму краї. Отже, зверталася до нього і в своїх мистецьких творах, намагалася зреформувати це виховання; український жіночий рух визнає за нею в цьому напрямі заслуги піонера».

➤ Опрацювавши біографію Ольги Юліанівни, дайте відповідь на питання: за які «заслуги» Ї.Горак називає авторку «піонером»? Що вам відомо про участь у русі за права жінок?

У Кімполунзі Ольга знайомиться із Софією Окуневською, донькою повітового лікаря, яка згодом стала першою в Австро-Угорщині жінкою-лікарем. Прочитавши твори Ольги, Софія і своячка Наталія Кобринська (українська письменниця, яка 1884 році в Станіславі (нині Івано-Франківськ) заснувала «Товариство руських жінок»; як громадська діячка в 1891 році в Стрию скликала перше жіноче віче; організувала видання альманахів «Наша доля», «Жіноча бібліотека», у яких друкувалися твори на тему емансипації. Саме її ідеї вплинули на формування феміністичних поглядів О.Кобилянської) переконували її писати українською мовою, Софія навчала Ольгу української фонетики, шукала книги з української літератури, адже дівчина виросла в німецькомовному середовищі.

Перебуваючи в Кімполунзі і здобувши самотужки глибокі знання з книг, які Ольга могла отримувати і від братів, що навчалися в університеті, дівчина у 18–19 років захоплюється ідеєю жіночої емансипації. Разом з Марією Матковською вона організовує у Чернівцях «Товариство руських жінок на Буковині». Влітку 1892 р. пише працю «Рівноправність жінок», виступає з нарисом «Жіноча вистава в Чикаго» у журналі «Народ». У 1893 р. в альманасі «Наша доля» з'являється стаття О. Кобилянської про жіночий рух у країнах Європи, а в 1894 р. вона прилюдно виступає з доповіддю «Дещо про ідею жіночого руху», яку пізніше було надруковано. Того ж року вона відкриває бібліотеку, навчає дітей грамоти.

«Свобідний чоловік з розумом – се мій ідеал» – зазначає О.Кобилянська у повісті «Людина».

Отже, давайте спробуємо зрозуміти, що вкладає в поняття «людина» головна героїня повісті О. Кобилянської.

IV. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу

Слово вчителя

Повість «Людина» привернула до себе увагу темою, мало розробленою в українській літературі, а основне – глибокою життєвою правдою, реальним відтворенням внутрішнього світу жінки з нижчих верств населення.

Тож давайте спробуємо повідомити світові про героїню повісті Олену, зареєструвавши її в одній із соціальних мереж.

Проте нехтувати літературними канонами не будемо, тому почнемо дещо стандартно.

Паспорт твору

Літературний рід: епос.

Напрямок: модернізм

Течія: неоромантизм

Теорія літератури

Неоромантизм (новоромантизм) – стильова течія модернізму, що виникла в українській літературі на початку ХХ ст., названа Лесею Українкою «новоромантизмом». Зі «старим» романтизмом його ріднить порив до ідеального, виняткового. Відкинувши раціоцентризм, неоромантики на перше місце поставили чуттєву сферу людини, емоційно-інтуїтивне пізнання.

Визначальні риси неоромантизму:

- неоромантики змальовували переважно не масу, а яскраву, неповторну індивідуальність, що вирізняється з маси, бореться, – часом попри безнадійну ситуацію, – зі злом, зашкарублістю, сірістю повсякденна;
- герої неоромантиків переймаються тугою за високою досконалістю у всьому, характеризуються внутрішнім аристократизмом, бажанням жити за критеріями ідеалу, а не буднів;
- головна увага зосереджувалася на дослідженні внутрішнього світу людини, через який неоромантики намагалися зазірнути у світ духовний;
- зовнішні події (також і соціальні) у творах неоромантиків відступають на задній план;
- неоромантики часто вдаються до умовних, фантастичних образів, ситуацій, сюжетів;
- відмова від типізації, натомість застосування символізму.

Неоромантизм в українській літературі започаткувала О. Кобилянська новелами та повістями «Людина», «Царівна». У цьому стилі працювали також Леся Українка, Олександр Олесь, Микола Вороний та інші.

Жанр: повість.

Історія написання: У 1887 р. з'являється оповідання «Вона вийшла заміж», написане німецькою мовою. 1890 р. у Львові письменниця зустрілася з І. Франком та М. Павликом, які допомогли їй

відшліфувати написане. При підготовці українського варіанта (1891 р.; с. Димка на Буковині) повість зазнала певних змін, і письменниця дала їй нову назву – «Людина».

Публікація: У 1894 р. повість вийшла в журналі «Зоря».

Присвята: Наталії Іванівні Кобринській (Українська письменниця. У 1884 р. у Станіславові (нині Івано-Франківськ) заснувала «Товариство руських жінок». Як громадська діячка, в 1891 р. в Стрию скликала перше жіноче віче, на якому виступила з промовою про дитячі садочки та їхню доцільність у державі. Н. Кобринська стала організаторкою і видавцем альманахів «Наша доля», «Жіноча бібліотека», в яких друкувалися твори галицьких і буковинських письменниць і основною темою була емансипація.

Тема твору: розповідь про життя освіченої дівчини, яка хоче бути самостійною, не бути тільки придатком і прикрасою чоловіка, не залежати від вигідного заміжжя, але під тиском відповідальності за родину змушена йти звичайним шляхом бідної провінціалки.

Реєстрація в соціальній мережі Facebook

1. Як вас звати? → *Олена Ляуфер*
2. Коли ваш день народження? → 27 листопада (День народження авторки) 1894 (рік публікації твору)
3. Укажіть свою статтю → *жіноча*
4. Оберіть пароль → *individual*
5. Додайте основну світлинку, щоб ваші друзі змогли знайти вас.

➤ *Що відомо з тексту про зовнішній вигляд героїні?*

Читаємо: «...золоті коси...», «...золоті коси...», «...очі сиві дивилися лагідно...»

6. Біографія:

1) в якому навчальному закладі ви навчались?

Читаємо: «*посилала їх [доньок] пані радникова на науку французької мови й музики...*»; «*І таздівство розуміли вони неабияк! Розуміли його так, як його в нинішніх часах не розуміє перша-ліпша жінка! Про се дбала пані радникова ще заздалегідь.*»

Позиція Олени: «*...донька [Олена] висказувала думку, щоби жінкам було вільно ходити в університети, там нарівні з мужчиною набувати освіти; в життю самій удержуватися, не ждати лише подружжя, котре сталося простим прибіжищем проти голоду й холоду!! Се якраз виглядало, наче б її нічого не учили, і вона мусила побоюватися о свою будучину!*»;

2) фахові навички

Читаємо: «*– Се ноти, котрі я відписала за гроші*»;

Після переїзду в село:

«*– Пані дуже ніжні, однак ми, мужчини, всі єсьмо сильні.*

– Зате ми, жінки, витриваліші. Не повірите, може, що я можу раз по раз витягати п'ять до шість відер води...

– Пані, ви дуже господарні.

– Я не перебираю в праці. Опроче знаєте? Я завжди кажу: чим ти є, тим треба цілком бути. Інакше не дійдетесь ніколи до мети!»;

3) місто проживання; рідне місто

Читаємо: «Мале містечко утихло, і виразно було чути шум гірської ріки, що прорізувала місто. Воно лежало в долині, а по обох сторонах підіймались величаво гори – Карпати»;

Пізніше: «...відтак переселилася далеко-широко знана і поважана родина (з виїмкою наймолодшої доньки, котру найстарша забрала до себе: «заки заакліматизуєтесь» – писала) в нужденне пусте село і почала нове життя.

* * *

Минув уже п'ятий рік, відколи проживали на селі, відлучені від інтелігентного світу, від усяких товариських зносин»;

4) стосунки:

1 – «наші заручини – тайна...» [зі Стефаном]

2 – «...так як би вже й заручена з молодим К. ...» [бажання батьків]

3 – « – Я вас люблю, Олено, будьте моєю жінкою! – сказав він [Фельс] пристрасно.

5) члени родини:

1 – батько: «Пан Епамінондас Ляуфлер прожив добрі часи. Був лісовим радником, мав велике поважання, великий вплив і великі доходи. А що він мав між іншим, так "побічно", ту слабу сторону, що любив одушевлятися гарячими напитками, – се не мало нікого обходити. Про се не мав він нікому здавати справозданья. Хіба б собі самому»; «Пан Ляуфлер був жонатий і мав чотири доньки й одного сина. Остатнього любив він несказанно, ба навіть обожав. "Се буде гординя мого життя, світило цілої родини, се чоловік будучини!" – мовляв він часто до своєї жінки й добрих знайомих»;

2 – мати: «Добра жєницина, котра так само обожала одинака [сина], вірила смілому віщуванню свого мужа»; «Вона не належала до тих жінок, котрі супокійним оком глядять на доньок, наколи ті беруть книжку до рук і в будню днину та читанням безбожних любовних дурниць, або й інших пустих діл крадуть час богові»; «могла невтомно нагадувати донькам границі жіногочо світогляду»;

3 – брат: «Герман-Євген-Сидор не виказував на тепер особливої охоти до науки... Він же не належав до тих бездушних натур, котрі вмють годинами нерухомо на твердих шкільних лавках пересиджувати; а противно, був один із тих величаво уложених характерів, котрі вимагають іншого проводу й поведення, як, приміром, звичайні сини; урядників, або – надто мужиків!!»;

4 – сестри:

а) Ірина: «Наче тінь, підіймалася за старшою сестрою й Ірина, і, терпелива та лагідна, якою завсігди була, вміла в таких хвилях, немов правник, заговорювати й заспокоювати паню радникову, гаряче боронити поступки й погляди сестри»;

б) «З чотирьох доньок була лиш найстарша і Ірина замужня. Перша вийшла за старого, однак багатого кавалера і проживала безжурно далеко від родичів. Ледве що раз або два в рік питала листовно, як живеться родині»;

в) «...наймолодшу Геню виєкспедійовано назад додому, – "щоби привикла до відповідних обставин та мала образ своєї будучини", – як писала найстарша. – "За урядника не вийде, бо тим грошей треба, а тому, що вона не є гарною, то ще найлучче буде випроводити її на добру таздиню і охоронити її від усякої вищої освіти, котра в нашій родині відіграла таку нещасну роль..."»;

г) «Ірина, звичайно хоровета, жила лише сестрою, про котру часто говорила, що вона — її "сила", що вона єсть сею точкою, що в'яже її з життям. Наймолодша сестра, давно доросла, гарувала, побивалась, неначе мужчина, дома і по полях».

б) друзі:

1 – Стефан Лієвич – «молодий чоловік, медик»; «великанською постаттю, густою русою гривною».

Говорив: «— Емансипація жіноча в Швейцарії або і в інших поступових краях — се точка давно виборена. Приходиться соромитися, що тут жінки остались ще так позаду за другими народами; не то, що не журяться самі про се, щоби здобути собі рівноправність із мужчинами, але вважають її якоюсь химерою. ... про якусь основну освіту, про розуміння природознавства та матеріалістичної філософії нема вже й бесіди».

2 – Маргарета С. – «Учителькою, правда, перестала вона бути здавна, однак стала для неї щирою порадицею й подругою»; «вона любила сю дівчину, немов свою рідну дитину, і думала, що вона нізащо в світі не повинна далі ступати тою тернистою й небезпечною дорогою».

- Що ж думала сама Олена, котра не належала до тих, «котрі навмисне не хочуть зняти полуду з очей; що, боячись правди, немов світла сонячного, затопчують своєвільно людські права»?
- Зрозумівши її позицію, ми сформулюємо ідею твору

7) погляди героїні:

а) «розвивала нежіночі, хоробливі, безбожні погляди та говорила про якусь рівноправність між мужчиною і жінкою!!!»;

б) цінувала у людях: «Говорив правду, а не так, як багато мужчин, як взагалі так багато людей, не боявся ніколи і нічого...»; «Був дійсно цілою

людиною, не дробився в кусники для всіх і нікого, не гнувся, а прямував безвзглядно до одного, до праведного; що задивлювався на жінок не очима нинішнього брудного егоїзму, а людини людяної...»;

в) «природа каже правду, а супроти неї йти, значило б те саме, що звертати зброю проти себе»;

г) «...сильним духом суджено й багато перенести...»;

г) «Подружся без любові — се, на мою думку, брудні відносини»;

д) у розмові з доктором:

«— Біда ломить і залізо, а ви лиш людина... Вона здригнулася і глянула на нього несамовитим поглядом.

— Ніколи, пане докторе, — відповіла опісля з супокійною гордістю. — Власне для того, що я людина»;

е) «Маю сама право йти за собою або проти себе. ...ніколи, ніколи не буду жити брехнею...»;

є) «Ніяка сила світу не стопче в мені мислячої самостійної людини, а коли б вам те прецінь удалося, тоді успокійтесь... Тоді... я — не я...»;

ж) «наступить одначе хвиля, в котрій правда сміло заволодіє; справедливість перестане бути якимось даром ласки, і настане час, коли жінка не буде примушена жертвувати свою душу фізичним потребам...».

Переїзд. Зміни

а) «Тепер читала вона дуже рідко»;

б) «Нині була вона зовсім іншою. А те, що говорила і як говорила, було рішуче інакше, як се буває у других дівчат»;

в) «ся дівчина не говорила ніколи на вітер»;

г) стосунки з Фельсом:

«Чи любила Олена? Сьому не могла вона вірити. Вже ж будучи такою, якою вона була, не могла того полюбити. А коли б уже так сталося, то, боже мильї, якого роду була ся любов?...»; «Вона відчувала, що з постановою статись його жінкою утратила теє щось, що її оберігало дотепер від усякої брехні, від усякої неправди. Вона знала, що опісля заживе лиш фізичним життям»; «..бачила вона перед собою попросту мужчину, котрий не був їй під ніяким взглядом під пару, котрого не могла ні полюбити, ні поважати; котрого ограниченість її дражнила»; «Врешті я була між вами найсильніша, то хрест нести припало мені»; «Не буди в мені колишньої людини! Могло б ще все розпастись, а се ж була б велика дурниця!..»

Мозковий штурм

- Заради врятування зубожілої родини дівчина змушена була вийти заміж не за покликом серця. Як ви вважаєте, чи залишився її духовний світ вільним, чи залишилась Олена людиною?

Отже, ідея твору:

- 1) протест проти рабського становища жінки в суспільстві;
 - 2) людина завжди має вибір – прийняти лицемірну мораль суспільства чи боротися з несправедливістю;
 - 3) засудження тогочасного ладу, що не дозволяє кожній людині, особливо жінці, відчувати себе справді людиною і знайти своє місце в житті (самореалізуватися);
 - 4) жити за канонами моралі;
 - 5) відстоювати свободу слова.
- Чи додали б ви Олену Ляуфер до себе в друзі в соціальній мережі? Свою думку обґрунтуйте.

V. Узагальнення навчального матеріалу

Слово вчителя

- Давайте згадаємо епіграф нашого уроку

У мені живе любов до свободи, в мені тверда постанова не дати себе поневолити, ким би це не було; ніколи на хилити своєї голови, де цього не може моя душа; жити своїм життям так, як я сам це розумію, іти шляхом, що я сам намітив, куди б він не вів, і не дати звести себе з цього шляху нікому ні підлещуванням, ні погрозами.
«Завжди вперед», Фрідріх Шпільгаген

Щирий ідеалістичний порив Олени стикається з рутинністю повсякдення й зазнає поразки в нерівному двобої. Хіба не трапляється таке в житті? Чи існують у XXI столітті стереотипи стосовно ролі чи положення жінки у суспільстві? Чи майже нічого не змінилося від часів О.Кобилянської?

Асоціативне гроно

- Проаналізувавши образ головної герої, скажіть, хто ж така людина. На чому робить акцент О.Кобилянська?

VI. Оцінювання. Цініння.

VII. Домашнє завдання.

1. Читати, аналізувати новелу «Valse melancholique» О. Кобилянської
2. Створити акаунт, підготувавши матеріал для реєстрації, однієї з героїнь новели «Valse melancholique» у соціальній мережі. Розповісти про свої успіхи.

